

Program d'activitad 2013 – 2016

„Lein formar activamein nies futur!“

M E S S A D I

dalla suprastonza communal a al cussegl da vischnaunca

	Classificaziun	Actualisau ils 31.10.2015	
		Realisaziun	
		previu	exequiu
0. Activitad en general e renovaziun dallas structurass			
<i>Disposiziuns legislatorias:</i>			
- Lescha da turissem	1		2014
- Reglament per la direcziun communal (translatar)	3	2016	
- Nova ulivaziun da finanzas (passa en vigur 2016)	1		2016
- Regulativ Center da sport e cultura (elecziun cumissiu da menaschi)	1		2014
- Lescha communal da pumpiers	1		2014
- Lescha da taglia (revisiun parziala)	3	2016	
- Lescha davart la construcziun da habitaziuns (aboliziun causa cantunala)	3	2016	
1. Collaboraziun intercomunala / segirtad publica			
1.1 Regiun Surselva	1		2016
1.2 Cussegl da cumin/allianza presidents communal Cadi	1		2016
1.3 Center d'intervenziun	1		2015
1.6 PUNTREIS - Center da sanadad SA - Fundaziun Casa da tgira Sursassiala	1		2015
1.7 Pumpiers Sursassiala	1		2015
2. Scolaziun			
<i>Disposiziuns legislatorias:</i>			
- 210 Revisiun dalla lescha da scola (fatschenta cussegl da vischnaunca)	1		2015
- 211 Aboliziun digl uorden disciplinar (uorden intern, cumpetenza cumpetenza cussegl da scola)	1		2015
3. Giuventetgna - cultura e temps liber			
3.1 Premi Desertina (eleger nova cumissiu)			
3.3 Embellaziun dil vitg e concept da signalisaziun ed informaziun	1		14/16
3.4 Center da sport e cultura (CSC)	2	16/19	
Legenda: Classificaziun: 1 en execuziun ni exequiu; 2 exnum necessari; 3 previu; 4 giavischeivel			

	Classificaziun	Actualisau ils 31.10.2015			
		Realisaziun			
		previu	exequiu		
4. Sanadad - Casa da tgira					
<ul style="list-style-type: none"> ✎ Disposiziuns legislatorias: <ul style="list-style-type: none"> - Nominaziun cussegl da fundaziun Casa da tgira Sursassiala - Elecziun cussegl d'administraziun PUNTREIS Center da sanadad SA 				1	2014
		1	2014		
4.1 Viver a casa entochen ell'aulta vegliadetgna	1				
4.2 Sana Surselva - Spital regional Surselva SA	1		2015		
6. Traffic communal e cantunal					
<ul style="list-style-type: none"> ✎ Disposiziuns legislatorias: <ul style="list-style-type: none"> - 021 Lescha da baghegiar (revisiun parziala) - 620 Lescha davart l'avertura pil traffic (revisiun totala) 				1	2015
		2	2016		
<i>6.1 Vias cantunalas</i>					
6.1.1 Via Sursilvana	1		12/14		
6.1.2 Via Lucmagn	2	15/16			
6.1.3 Pardomat – Madernal: Via da comunicaziun (sanaziun - realisaziun)	1	13/16			
6.1.4 Cavardiras: Via da comunicaziun (meglieraziun funsila)	3				
6.1.5 Pass dil Lucmagn: Mesiras per garantir in'avertura permanenta	2	13/17			
<i>6.2 Vias communalas (coordinar cun meglieraziun funsila)</i>					
			**		
6.2.1 Via Sogn Gions	1		15/16		
6.2.2 Via Sogn Placi	2	2016			
6.2.3 Via Cons	2	19/20			
6.2.4 Via Run	2	16/17			
6.2.5 Via da quartier Caschuarz II	2	16/17			
6.2.6 Ulteriuras vias	2				
<ul style="list-style-type: none"> • Via Salez/Segnas (urgent, per part via da cultivaziun) • Via Peisel (naven dalla punt Val Segnas) • Via Curtins/Segnas • Via Sut Vitg/Segnas • Via Funs-Dado (sanaziun comunablamein cun Via Run) 	2	18/20			
	2	20/21			
	2				
	2				
	2	16/17			

Legenda: Classificaziun: 1 en executiun ni exequiu; 2 exnum necessari; 3 previu; 4 giavischeivel

	Classificaziun	Actualisau ils 31.10.2015	
		Realisaziun previu	exequiu
<ul style="list-style-type: none"> Via Gonda, naven dalla stizun Spar entochen Via Lucmagn 	2		
** La successiun dalla realisaziun sto s'adattar allas pusseivladads finanzialas e dil svilup dils projects.			
6.3 Sendas			
6.3.1 Senda Tegia Valentin - Caischavedra	1		2014
6.3.2 Sutpassadi senda a Chischliun	1		14/15
6.3.3 Loipa da cuorsa liunga Salaplauna - Rieven (CSC)	1		2014
6.3.4 Senda Cufions - Fontanivas	3	2016	
6.4 Parcadis			
6.4.1 Parcadis Claustra (cuvrida fina)	1		2015
6.5 Illuminaziun publica	2	2016/17	
7. Ambient e planisaziun			
<ul style="list-style-type: none"> Disposiziuns legislatorias: <ul style="list-style-type: none"> - 711 Regulativ da taxas tier la lescha davart igl allontanament e la purificaziun dallas auas (finanziaziun, adattaziun dallas taxas) 	2	2015	
7.1 Aquaducts, dismessa e purificaziun dall'aua			
7.1.1 Provediment d'aua: Ina incarica dallas corporaziuns d'aua			**
7.1.2 Allontanament e purificaziun dallas auas	3		
7.1.3 Serenera Raveras	2	16/21	
7.1.4 Sereneras Pardomat, Cavardiras e Madernal	3	16/19	
7.1.5 Projects en direct connex cul GEP			
7.1.6 Separaziun dallas auas ad Acletta Sid	3	16/17	
7.1.7 Canalisaziun: Sanaziun dalla reit en connex cun sanaziuns da vias, en special separaziun dallas auas (begls e fontaunas)			
7.1.8 Projects da canalisaziun Acletta Ost e Clavaniev	3	17/18	
** La successiun dalla realisaziun sto s'adattar allas pusseivladads finanzialas.			

Legenda: Classificaziun: 1 en executiun ni exequiu; 2 exnum necessari; 3 previu; 4 giavischeivel

	Classificaziun	Actualisau ils 31.10.2015	
		Realisaziun	
		previu	exequiu
<i>7.2 Dismessa da rumians</i>			
<ul style="list-style-type: none"> ✦ Disposiziuns legislatorias: <ul style="list-style-type: none"> - 721 Regulativ da taxas tier la lescha davart l'economisaziun dils rufids (eventualmein adattaziuns marginalas) 	3	16/17	
7.2.1 Deponias e cumpostar – basegns e pusseivladads	3	2017	
7.2.2 Deponias regionalas	3	2017	
<i>7.3 Santeri - fossa communabla</i>	1		2015
<ul style="list-style-type: none"> ✦ Disposiziuns legislatorias: <ul style="list-style-type: none"> - 740 Lescha Santeri (revisiun parziala) - 741 Regulativ da taxas tier la lescha da santeri (revisiun parziala) 	2 2	2016 2016	
<i>7.4 Planisaziun locala</i>			
7.4.1 Revisiun parziala dalla planisaziun	1	2015	
7.4.2 Surluvrar ils plans d'areal e da quartier			
<i>7.5 Explotaziuns dallas resursas (regenerablas)</i>			
<ul style="list-style-type: none"> ✦ Disposiziuns legislatorias: <ul style="list-style-type: none"> - Lescha d'explotaziun (harmonisada cun Medel e Sumvitg) 	1		2014
7.5.1 Val d'Acletta	1	13/16	
7.5.2 Vendita dall'energia da participaziun	1		2014
7.5.3 Exploraziun da mineralias primaras	1		14/19
7.6 Tuaelettas publicas			
7.6.1 Tuaeletta publica Mumpé Tujetsch	2	2016	
8 Economia			
<i>8.1 Economia, turissem, agricultura e forestalesses</i>			

Legenda: Classificaziun: 1 en execuziun ni exequiu; 2 exnum necessari; 3 previu; 4 giavischeivel

	Classificaziun	Actualisau ils 31.10.2015	
		Realisaziun	
		previu	exequiu
<p>⚡ Disposiziuns legislatorias:</p> <p>- 800 Lescha d'agricultura (en connex cun la meglierazun funsila)</p>			
8.1.1 Economia en general	1		
8.1.2 Meglieraziun funsila	1	2016	
<i>8.2 Forestalesser</i>			
8.2.1 Regiuvinaziun digl uaul (ina incarica permanenta)	2		
8.2.2 Vias d'ual (preservaziun e reparaturas en cumbinaziun cun meglieraziun funsila)	2	13/19	
8.2.4 Via Run: Nova sligiazium	3	16/18	
8.2.5 Lavineras (Via Cavardiras - Pardomat)	1	2015	
8.2.8 Project da renaturalisaziun dil Rein a Fontanivas	1		2015
<i>8.3 Turissem</i>			
<p>⚡ Disposiziuns legislatorias:</p> <p>- 840 Lescha davart ils dis da ruaus publics (revisiun parziala)</p> <p>- 932 Lescha d'ustria (revisiun parziala)</p>	3 3	16/17 16/17	
8.3.1 Pendicularas Mustér – differents projects	2	15/19	
8.3.2 Contribuziun sanaziun baselgia claustrala s. Martin	1		2015
8.3.3 Parc Adula	3	2016	
8.3.4 Loipa Cadi/Nordic Surselva (dislocaziun dil trassé dalla loipa els ignius da Disla-Plaun Grond)	3	2016	
9. Edifecis communalis			
9.1 Sanaziun casa da scola nova	2	16/17	
10. Ponderaziuns finalas			

Legenda: Classificaziun: 1 en execuziun ni exequiu; 2 exnum necessari; 3 previu; 4 giavischeivel

Preziau signur president
Preziadas signuras cusseglieras e preziai signurs cussegliers

La suprastonza communal ha elaborau in program che duei valer sco directiva per l'activitad dallas autoritads communalas per quella perioda d'uffeci da quater onns. Aschia vegn il program annualmein adattaus, actualisau e cumpletaus. L'enumeraziun dallas spartas sebasa sil model da quen ed ei cheutras buca consequentamein cuntinuonta.

Novs accents

Nies motto central pil proxim avegnir secloma:

- **Mustér fa la differenza!!** (finamira elaborada comunablamein)
- Rinforzar Mustér sco **subcenter**

0. Activitad en general e renovaziun dallas structuradas

Emprema prioritad

- *Il cussegl da vischnaunca ha comunablamein cun la suprastonza communal elaborau las strategias futuras. Quels buns resultats duein vegnir concretisai ed era integrat ella strategia per Sursassiala resp. per la Surselva.*

Plinavon

- impuls turistics e participaziuns finanzialas cun focussar las resursas,
- reponderar structuradas politicas cun integrar la populaziun ella procedura d'evaluaziun,
- mantener l'infrastructura avon maun (CSC, casa da scola nova, serenera eav.),
- promoziun dall'economia en general e d'implonts turistics en special,
- crear bunas premissas da habitar e porscher bunas plazzas da lavur cun la finamira d'augmentar la populaziun,
- promover cooperaziuns denter ils purtaders da prestaziuns locals e regionalas.

➔ La realisaziun pretenda grond engaschi da tuts.

↳ *Disposiziuns legislatorias:*

- Revisiun parziala dalla lescha da taglia
- Aboliziun lescha davart la construcziun da habitaziuns e la migliur dallas relaziuns da habitar (tenor nova ulivaziun da finanzas causa cantunala)
- Reglament per la direcziun communal (translatar)

0.1 La situaziun finanziaria ed economica

L'economia grischuna ei suttoposta a grondas provocaziuns. L'iniziativa encunter secundas habitaziuns influenzescha cunzun la bransch da construcziun. Successivamein sminueschan ils patruns il diember dils luvriers. Pli grondas restructuraziuns vegnan a succeder suenter che las reservas da lavur ein absorbadas. Perquei eis ei exnum necessari ch'il maun public creeschi bunas premissas e meins burocracia per possibilitar in bien svilup dall'economia. En special seigi cheu menziunau la nova zona da mistregn a Pignola/Marias.

Era il turissem ei suttoposts a grondas sfidas. Aschia ha la decisiun dalla Banca naziunala d'abolir la limita minimala digl euro caschunau gronds problems alla bransch turistica. La consequenza ei pli pintgas frequenzas ella hotellaria ed al cuolm. Grazia a divers projects turistics en mira (resort Catrina, hotel da cura Disentiserhof) sa vegnir fatg frunt al vent criu economic. Denton basegna ei in grond engaschament da tuts purtaders da prestaziuns per dar in slontsch positiv a nies turissem.

Ils tscheins d'aua genereschon grondas entradas garantidas ton allas vischnauncas sco era al cantun. Grazia a quellas entradas han las vischnauncas saviu financiar numerus projects d'infrastructura e svilup. Cheutras han ins saviu frenar la depopolaziun da nossas valladas muntagnardas. L'indemnisaziun ei s'augmentada el decuors dils davos decennis da frs. 6.-- sin frs. 115.-- per kilowatt. Cun 2016 ei previu in ulteriur alzament dil tscheins d'aua (1. etappa 2011 da 85 sind 105 e 2. etappa 2016 da 105 sind 115 francs per kilowatt). Cun 2020 vegn il tscheins d'aua definius da niev entras il parlament federal. A basa dil prezi fetg bass d'energia vegn il tscheins d'aua generalmein mess en discussiun ed ei vegn ponderau ina colligaziun dall'indemnisaziun cul prezi d'energia sin fiera (tscheins d'aua flexibels). Ina reducziun marcanta dil tscheins d'aua (Mustér 2016 ca. 1.4 milliuns francs) havess grevas consequenzas finanzialas per las vischnauncas sco era pils cantuns muntagnards.

1. Collaboraziun intercomunala / segirtad publica

1.1 Regiun Surselva

En connex cun la refuorma dil territori vegnan las incaricas dallas regiuns definidas da niev. Previu ei che las regiuns adempleschan mo pli incaricas adossadas dallas vischnauncas ni dil cantun. La conferenza dils presidents communalas ha gia entschiet culla lavur. Il suveran da Mustér ha approbau ils 18 d'october 2015 ils statuts novs dalla Regiun Surselva. Quella midada structurala passa l'entschatta 2016 en vigur. Da niev duein las vischnauncas far cunvegns da prestaziun cun la regiun per las singulas purschidas. La cumpetenzza persuerter cumpeta allas suprastonzas communalas.

1.2 Allianz presidents communalas Cadi

Cunquei ch'il Cumin dalla Cadi vegn aboliu e cheutras era il cussegl da cumin, han ils presidents dalla Cadi decidiu da formar da niev in'allianza dils presidents communalas dalla Cadi. En quei gremi duein fatschentas comunablas vegnir tematisadas e coordinadas.

1.3 Center d'intervenziun

Il Center d'intervenziun Sursassiala ei secumprovaus. El ei in bien exempel co la collaboraziun ella Sursassiala sa veser ora ils proxims onns. Suerter tschun onns da lavur comunabla enteifer la corporaziun Pumpiers Sursassiala ein ils cunfins denter nossas treis vischnauncas sisum la Cadi ton sco inexistents, suenter aunc haver sligiau il 2015 ils davos detagls. Pigl avegnir eis ei ussa da far las davosas remeduras, d'optimar il menaschi, seigi quei persunalmein sco era materialmein.

3. Cultura e temps liber

3.1 Center da sport e cultura (CSC) - Concept cumplessiv - sanaziun completa

Aspectativas empermettentas ha il cussegl da vischnaunca possibilitau als responsabels dil Center da sport e cultura cun decider l'entschatta davart in credit da planisaziun pils proxims onns da 185'000 francs. Ladinamein ei la cumissiun da menaschi semessa alla lavur. Quella ei vegnida frenada la primavera 2015 entras il cantun che less segidar da realisar in optimal prosperar, ch'ei era coordinaus denter ils differents purtaders sisum la Surselva.

Actualmein ein las discussiuns sils camps turistics en rocla. Il Center da sport e cultura duei daventar ina ferma petga da purschidas per hosps ed indigens che s'accordescha cun ils auters players turistics. Studis indigens e d'ordeifer vegnan ad esser la basa per saver skizzar las novas purschidas. Investiziuns da varga tschun milliuns francs ein previdas per mantener la qualidad ed alzar l'attractivitat per giuven e vegl. Ils responsabels dil CSC san denton buca spitgar e ston tochen ch'il project sa vegnir realisau mantener l'infrastructura avon maun ch'ei vegnida els onns.

4. Sanadad

4.1 Viver a casa entochen ell'aula vegliadetgna

Viver en la vegliadetgna dignamein en la societad, sche pusseivel egl agen dacasa, ina realitad che crescha ad in crescher era a Mustér cun varga 600 habitonts sur 60 onns. Per acquistar quella finamira eis ei impurtont da crear per seniors ina buna infrastruttura da survetschs che levgeschan il viver en autonomia per restar ditg sauns. Per mintga vischnaunca ei quei era in ferm crap da profilaxa encunter ils immens cuosts che la vischnaunca sto surprender sil secur da sanadad.

La vischnaunca sustegn iniziativas privatas per habitaziuns per personas 60+. Ina interessenza privata vul realisar ina surbaghegiada sil terren a Sut Gliendas. Ils contracts pil dretg da construcziun ein preparai da sutsignar. Muort munconza da habitaziuns per attempai (seniors) sesanflan numeruras personas cun in fetg bass grad da tgira en Puntreis ed autras casas da tgira.

Ina grappa da lavur da nossa vischnaunca lavura dapi il matg 2015 en in project da pilot cun igl uffeci da sanadad dil Grischun e pro Senectute per crear activitads/mesiras da mantener ina buna e sauna qualitad da viver egl agen dacasa tochen ell'aula vegliadetga.

4.2 Sana Surselva - Spital regional Surselva SA

Cun approbar ils statuts dil spital regional Surselva entras il suveran dalla Surselva ein las novas structuras vegnidadas realisadas el decuors da 2015. Las vischnauncas ch'ei representadas entras commembers dallas suprastonzas communalas fuorman la nova corporaziun da vischnauncas "Sana Surselva". La Sana Surselva ei proprietaria da tuttas aczias dil Spital regional Surselva SA. Las immobilias sco era il menaschi ein vegni delegai dalla Sana Surselva ella societad anonima. Da niev secumpona il cussegl d'administraziun mo pli da commembers che disponan dallas enconuschientschas professiunalas. La collaboraziun cun il spital cantunal ei secumprovaus ed aschia sa il spital regional era profitar entras scomi da personal d'ina buna purschida. La finamira dalla Sana Surselva ei era da coordinar las diversas purschidas (p.ex. casas da tgira, spitex) ed optimar las cundiziuns da cumpra.

6. Traffic communal e cantunal

↳ Disposiziuns legislatorias:

- Lescha da baghegiar (revisiun parziala)
- Lescha davart l'avertura pil traffic (*cumpensaziun da parcadis*)

6.0 Revisiun dalla lescha davart l'avertura pil traffic

La lescha actuala davart l'avertura pil traffic corrispunda buca pli al dretg surordinau e caschuna perquei conflicts d'interpretaziun. Perquei eis ei necessari da reveder la lescha davart l'avertura pil traffic. Sin fundament dall'examinaziun detagliada vegn ei ad esser pusseivel ch'ins sto reveder la lescha totalmein. La revisiun fa medemamein senn en cumbinaziun cun la revisiun parziala dalla lescha da baghegiar. Vegn la revisiun dalla planisaziun locala acceptada il november 2015 dil suveran, vegn quella revisiun prida en mira, damai che la lescha da baghegiar revedida ei avon maun e survegn basa legala.

6.1 Vias cantunalas

La vischnaunca planisescha e coordinescha ils projects communalas en stretg contact cugl uffeci da construcziun bassa, ch'ei era responsabels per tals. En quella fasa da planisaziun ein neginas sanaziuns che engrevieschan il quen communal previdas.

6.1.1 Via Lucmagn

La sanaziun dalla via Lucmagn egl intschess dalla sbuccada Via Gonda ei pil mument en realisaziun e vegn terminada el decuors dalla primavera 2016.

6.1.2 Pardomat-Madernal: Via da comunicaziun (sanaziun - realisaziun)

Las empremas duas etappas cun la nova punt ein realisadas. Enteifer ils proxims dus onn vegn la via sanada cumpletamein entochen tier la sbuccada alla via communal che meina a Cavardiras.

6.1.3 Cavardiras: Via da comunicaziun (meglieraziun funsila)

Il tschancun entochen alla sbuccada dalla Via Raveras ei sin giavisch dalla vischnaunca vegnius sanaus. Plinavon dat ei emprems studis per ina sanaziun cumpleta dalla via, denton buca aunc concrets projects. La vischnaunca ha grond interess vid ina sanaziun cumpleina dalla via enteifer ils proxims onns, ord motiv dil diember sminuent da habitonts a Cavardiras. Tenor lescha cantunala da vias vegn ina via da colligiaziun cantunala buca renconuschida, sch'il vischinadi ha duront treis onns buca pli 30 habitonts cun domicil permanent. Il termin da treis onns entscheiva cugl empren da schaner 2016. Aschia sa ina midada d'ina via cantunala en ina via communal succeder el decuors da 2019.

6.1.4 Pass dil Lucmagn: Mesiras per garantir in'avertura permanenta

Il cantun investescha ils proxims tschun onns rodund 15 milliuns francs en la sanaziun dil stradun cantunal denter Salaplauna e Curaglia. Ina prolungaziun e sanaziun dalla gallaria per liung dil lag da fermada s. Maria ei medemamein en ina fasa decisiva denton buca aunc decidida. Quella purtass in grond effect per garantir in'avertura pli segira.

6.2 Vias communalas (coordinar cun meglieraziun funsila)

Las vias communalas sesanflan per part en in fetg schliet stan. Differents projects da sanaziun ein en lavur e duein vegnir realisai el decuors dils proxims onns en coordinaziun cun la meglieraziun.

6.2.1 Via Sogn Gions

Las lavurs vegnan terminadas el decuors dalla stad 2016.

6.2.2 Via Sogn Placi

Sin fundament d'ina protesta concernent la cumpart dall'interessenza publica ei la procedura da contribuziun vegnida sistida. Entochen primavera 2016 sto vegnir instradau da niev la submissiun per las lavurs per aschia per saver exequir la sanaziun urgenta entochen gl'atun 2016.

6.2.3 Via Cons

Quella via che ha obteniu avon 3 entochen 4 onns entginas reparaturas cosmeticas sesanfla en in schliet stan. Ils emprems donns ein sepresentai el decuors dalla primavera 2013. In project che sto vegnir surluvraus ei avon maun. Las lavurs ein gia vegnidadas spustadas cun risguard sil plazzal da baghegiar dalla casa da tgira ed ussa en connex cun la sanaziun dalla casa da scola nova. En connex cun la sanaziun eis ei medemamein necessari da remplazzar la canalisaziun existenta e da sparter las auas.

6.2.4 Via Run

La sanaziun dalla via ei vegnida spustada en connex cun la realisaziun da differentas surbaghegiadas a Latis. Ins sa quintar che quellas lavurs mondien a fin el decuors digl onn 2016, aschia ch'ins savess prender a mauns la sanaziun dalla via el decuors digl atun 2016 e terminar el 2017.

6.2.5 Ulteriuras vias

La vischnaunca ha aunc numerusas vias che stuessen vegnir sanadas. La situaziun finanziaria lubescha buca la realisaziun da tuts projects el decuors dils proxims quater onns. Ei settracta dallas suandontas vias (gruppu tenor urgenza dalla realisaziun):

- *Via Salez/Segnas (urgent, per part via da cultivaziun)*
- *Via Peisel (naven dalla punt Val Segnas)*
- *Via Curtins/Segnas*
- *Via Sut Vitg/Segnas*
- *Via Funs-Dado, per nezegiar sinergias fa ei senn da sanar quella via il medem mument sco la Via Run*
- *Via Gonda, naven dalla stizun Spar entochen Via Lucmagn (per prevegnir ad ulteriurs donns)*

6.3 Sendas

Per garantir ina reit d'aulta qualidad ei previu in sistem da garanzia da qualidad per las sendas. Igl ei semussau ch'il manteniment da nossas sendas funcziuna buca adina optimalmein ed aschia vul la suprastonza migliurar quella purschida turistica fetg impurtonta. Era duei vegnir sclariu tgei sendas ch'ins vul mantener ni sliagar. Era ina separaziun da sendas pil diever da viandonts ni pils velos da muntogna (mountainbikes) ei en discussiun.

⇒ Infrastructura turistica sanitaria a Mumpé Tujetsch ei giavischeivla. A Mumpé Medel ed a Cavardiras ei l'infrastructura turistica sanitaria gia avon maun.

6.3.1 Senda Cufions - Fontanivas

Savens van las bellezias da nossa cuntrada a piarder, perquei che quellas ein buca accessiblas.

Sin in tschancun da ca. 180 m dadens Fontanivas ha il Rein Anterior mulau il grep e caschunau interessantas fuormas da bellezza singulara. Per dar la pusseivladad da prender investa da quels mulins eis ei necessari da prender mesiras constructivas per ch'ils interessai sappien visitar ils "mulins" segiramein. Execuziun da talas el 2016.

6.4 Parcadis

La vischnaunca dispona da memia paucs parcadis el center dil vitg. En connex cun la surbaghegiada Center dil vitg sa la vischnaunca affittar ed administrar plirs parcadis. La sanaziun dil parcadì Claustra ei termina.

6.5 Illuminaziun publica

In vegl giavisch dil cussegl da vischnaunca ei da remplazzar l'illuminaziun publica cul niev sistem da LED. Ord quei motiv ei previu ina completa sanaziun el decuors da 2016/17. La realisaziun succeda en etappas e vegn coordinada cun ils differents projects da vias. La damonda da credit duei sche pusseivel gia succeder uonn denton sil pli tard el 2016.

Grazia alla nova tecnica sa il consum d'energia vegnir reducius e consequentamein ei in'amortisaziun dall'investziuns enteifer in pèr onns pusseivla.

7. Ambient e planisaziun

↳ Disposiziuns legislatorias:

- 700 Lescha davart il provediment d'aua
- 710 Lescha davart igl allontanament e la purificaziun dallas auas
- 711 Regulativ da taxas tier la lescha davart igl allontanament e la purificaziun dallas auas (finanziaziun, adattaziun dallas taxas)

7.0 Aquaducts

Novas prescripziuns da sanadad e la segirtad da victualias pretendan che las zonas davart il schurmetg dallas auas vegnan surluvradas, precisadas ed adattadas. Per quei intent ei gia previu el preventiv 2016 ina summa.

7.1 Dismessa e purificaziun dall'aua

7.1.1 Principis e finanziaziun

Entas igl augment dallas taxas per la dismessa e la purificaziun dall'aua duei il funs da ruosnas da quella finanziaziun vegnir stuppau empau. Per saver dar damogn allas sfidas dall'infrastructura futura sto denton vegnir dau vinavon bun'attenziun. L'aua ei nossa resursa principala, buca mo sco bubronda principala, mobein era en vesta dalla produenziun d'energia e per fatgs turistics. Ina sauna e ferma collaboraziun denter tuts responsabels allegai sin quei sector cun segidar vicendeivlamein sto esser la clav da success per purtar il buordi d'investiziuns vegnent.

7.1.2 Allontanament e purificaziun dallas auas

La vischnaunca ha fatg grondas investiziuns sin quei sector e vegn a stuer far vinavon investiziuns per saver garantir il funcziunar digl allontanament dallas auas piarsas ed optimar ils menaschis da purificaziun.

7.1.3 Serenera Raveras

L'analisa dil menaschi dalla serenera ei avon maun. Per saver tener ils standards e purificar l'aua era egl avegnir tenor las prescripziuns vertentas cantunales e federalas quenta quei studi cun investiziuns denter treis e quater milliuns francs per la serenera principala a Raveras. Questa varianta ei la pli favoreivla dils divers fatgs.

7.1.4 Sereneras Pardomat, Cavardiras e Madernal

Ina decisiun politica ei indispensabla arisguard las novas sereneras previdas a Pardomat, Cavardiras e Madernal. Eis ei el mument ed en vesta dallas finanzas communalas actualas responsabel d'investar milliuns en indrezs dalla purificaziun dall'aua ella periferia da nossa vischnaunca che va da digren? Cun desister da slijar l'incumbensa tenor prescripziuns cantunales e federalas sperdissen nus biebein 200'000 francs subvenziuns e snegassen in svilup da baghegiar ellas fracziuns numnadas. La damonda resta denton aviarta, schebein ei cunvegn da spustar quellas investiziuns, piarder las contribuziuns cantunales e schebein igl ei legalmein in summa pusseivel da snegar lubientschas da baghegiar pils uclauns pertuccai. A vesta dallas zonas da baghegiar en quels uclauns han ils proprietaris da terren pertuccai era il dretg da survegnir ina lubientscha da baghegiar, aschinavon ch'els ein promts da realisar in project.

7.1.5 Projects en direct connex cul GEP

Sper la sanaziun dalla reit existenta eis ei necessari da sparter las auas el contuorn dil quartier Acletta Sid e dil Crest d'Acletta. Plinavon eis ei necessari da descargar la canalisaziun ad Acla da Fontauna ed a Raveras. Necessary eis ei era da descargar la canalisaziun da Clavaniev cun separar ina part dall'aua schubra dalla tschuffa. Difficultads caschuna l'aua schubra dalla Via Cons. Fertion che pliras canalisaziuns san vegnir remplazzadas ni sanadas en connex cun sanaziuns da vias, basegnan quels projects in'investiziun supplementara. Sco basa per quellav lavurs vala il niev plan general GEP.

7.1.6 Separaziun dallas auas ad Acletta Sid

Cunquei ch'il canal da colligiaziun sesanfla predominantamein ordeifer la zona da baghegiar, sa la vischnaunca quintar cun contribuziuns cantunales. Perquei ha la suprastonza communal incaricau il biro d'inschignier Cavigelli da preparar in project che sa vegnir suttamess al cantun per ina damonda da contribuziun. Quella canalisaziun ei necessaria per descargar la canalisaziun d'aua tschuffa che ha el quartier d'Acla da Fontauna era gia caschunau inundaziuns dalla canalisaziun. Il project ei deponius tier igl uffeci cumpetent a Cuera. Per ina decisiun definitiva davart contribuziuns cantunales basegna ei ina fixaziun dil project el program d'investiziun e la realisaziun entochen alla fin digl onn 2019.

7.1.7 Projects da canalisaziun Acletta Ost e Clavaniev

Cul medem intent da saver recaltgar contribuziuns dil cantun ha la suprastonza communal incaricau il biro d'inschignier Cavigelli da preparar quels dus projects da canalisaziun. Era quels projects ein deponi tier igl uffeci cumpetent a Cuera. Per ina decisiun definitiva davart contribuziuns cantunales basegna ei ina fixaziun dil project el program d'investiziun e la realisaziun entochen alla fin digl onn 2019.

7.2 Dismessa da rumians

↳ Disposiziuns legislatorias:

- 721 Regulativ da taxas tier la lescha davart l'economisaziun dils rufids (adattaziuns marginalas)

7.2.1 Deponias e cumpostar – basegns e pusseivladads

La vischnaunca da Mustér posseda in oreifer sistem da separar ils rumians a Raveras, dil qual la populaziun fa stediamein diever. Qualitad cuosta denton. Era sin quei sectur ston las taxas vegnir adattadas ils proxims onns per buca caschunar ina sutbilanza. Alzar las taxas ni strihar purschidas ei la damonda centrala. In'introducziun d'in niev sistem cun pesar il quantum purtaus corrispunda buca alla lescha vertenta ed ils cuosts per la realisaziun stattan en negina relaziun cul nez.

Era il niev sistem da dismetter il curdem verd sto vegnir reponderaus. Ina collaboraziun cun l'Axpo e la regionalisaziun cun eventualmeinschaffir plazzas da lavur ei la finamira. Ecologia sa buca muntar ch'ins transportescha curdem verd per plirs diesch mellis francs dall'entira Cadi ella capitala grischuna per schar barschar leu quels.

7.4. Planisaziun locala

7.4.1 Revisiun parziala dalla planisaziun

La votaziun per la revisiun parziala dalla planisaziun locala stat avon porta e duess posiziunar nosa vischnaunca bein egl avegnir. Mistregn e turissem survegnan la basigneivla basa per prosperar.

La lavur da planisaziun ei denton buca a fin. Avon porta stat ina concentraziun (Verdichtung) dalla zona da baghegiar. Novas enzonaziuns ein buca pli pusseivlas. Ord quei motiv stuein nus dar la possibilitad d'alzar il nez ch'ei drova en zonas existentas e gia surbaghegiadas. Per exequir quella lavur cuntinuescha la cumissiun gia installada cun sia lavur.

7.4.2 Surluvrar ils plans d'areal e da quartier

Ils suandonts plans da quartier ni d'areal ein en lavur:

- Plan d'areal Disentiserhof
- Plan d'areal Catrina

Plinavon eis ei necessari da surluvrar ni abolir ils suandonts plans da quartier:

Peisel, Sut Peisel, Casa Nauscha, Buretsch, Cuoz, Acletta Vest, Acletta Occidental, Crest d'Acletta, Acletta sut Baselgia, Scaletta, Carcarola, Chischliun, Ruosna, Raveras, Disla Craiers, Sum Crusch, Scantschallas e Crest Acletta (Pendicularas Mustér SA).

7.5 Explotaziuns dallas resursas (regenerablas)

7.5.1 Val d'Acletta

Sin incarica dalla vischnaunca ha *l'energia alpina sa* elaborau in prestudi per ina tschaffada digl Ual d'Acletta. Actualmein ei vegniu presentau il preproject allas instanzas cantunalas. Il resun ei buca staus negativs, aschia ch'ins vegn ad elaborar in project. Igl ei gia vegniu inoltrau ina damonda per ina promoziun federala (Energieeinspeisevergütung KEV). Il cussegl da vischnaunca ha concediu in credit da frs. 250'000 per l'elaboraziun d'in project en detagl. Il project ecologic ei vegnius elaboraus. Ils resultats dalla mesiraziun dall' aua ein buca aschi empermettents sco giavischau. Ina cuntinuaziun cul project stat en stretg connex cun ina eventuala contribuziun dil KEV. La suprastonza communal ha decidiu da momentan sistir il project.

7.6 Rempars

La nova classificaziun dallas zonas da prighel dil 2013 entras il cantun (cumissiun da prighel) ha per influenza ch'ina gronda part dallas zonas da baghegiar per liung dils uals crodan en zona cotschna, resp. en zona blaua. Cuzun il Rein d'Acletta ha influenza sin in grond intschess da baghegiar. El territori dallas Pendicularas pertucca quei gl'entir areal da parcar dad oz sco era la part dretga cul baghetg dalla pendiculara sezza. Per saver realisar vinavon objects en la zona da prighel blaua basegna ei aschia mesiras da schurmetg. Schurmegiar activamein ni passivamein, quella damonda setschenta en quei cass tier il resort Catrina. Passivamein munta ch'il schurmetg succeda gest vid il baghetg sez cun mirs da betun senza finiastras. Activamein vul dir ch'ei vegn erigiu in rempar per empelar ni retener aua e material tier in seracass. Quei project sto vegnir coordinaus e planisaus en stretga collaboraziun cun las Pendicularas da Mustér. La finanziaziun succeda en connex cul resort Catrina.

8. Economia

8.1 Economia, turissem, agricultura e forestalesser

↳ Disposiziuns legislatorias:

- 800 Lescha d'agricultura (en connex cun la meglieraziun funsila)

8.1.1 Economia en general

Nossa regiun ed en special Mustér ein dependents da bunas premissas era da planisaziun per dar impuls ad iniziativas da privats. Plinavon duei la vischnaunca sustener e promover quei svilup. Denton senza in sustegn finanziel dil maun public ein cunzun projects turistics buca realisabels.

8.1.2 Meglieraziun funsila

Ils 11 da mars 2012 ha il pievel approbau il project per ina meglieraziun funsila. Il cussegl da vischnaunca ha concediu in credit da frs. 350'000.-- per elaborar il project general. La cumissiun ha definiu il territori cumpigliau e tractau las protestas per mauns dalla Regenza cantunala. Plinavon ha la cumissiun fixau ils trassés dallas vias. Ils 30 da november 2014 ha il pievel decidiu d'integrar las meglieraziuns da Segnas e da Pardomat ella meglieraziun generala. Il settember/october 2015 ei il project staus exponius. Enteifer quei temps ei stau pusseivel d'inoltrar protestas. Las protestas che san buca vegnir liquidadas en cunvegns e ch'il departament sto prender ina decisiun vegnan tractadas ensemen cun l'approbaziun dil project d'exposiziun. Quei vegn a succeder pér suenter la votaziun dil pievel. Ord quei motiv sto il messadi davart il project dalla meglieraziun cuntener denter auter la resalva ch'il project sa vegnir adattaus sin fundament da protestas aunc buca liquidadas. Il departament d'economia publica e fatgs socials vegn a tractar las protestas aunc uonn sche tut va sco previu. L'approbaziun dil project general vegn en mintga cass a succeder pér suenter che la vischnaunca da Mustér ha decidiu davart il credit brut. Suenter che la cumissiun ha surluvrau il project e las instanzas cantunalas e federalas han sancziunau la meglieraziun da Mustér, vegn la populaziun a decider l'entschatta 2016 davart in credit brut per la meglieraziun funsila.

8.2 Forestalesser

8.2.1 Vias d'uual (preservaziun e reparaturas en cumbinaziun cun meglieraziun funsila)

Per saver garantir igl access e la segirtad da carrar sin las vias d'uual ei in manteniment adequat indispensabels. Per la tgira digl uual da schurmetg eis ei necessari da possibilitar da carrar sin las vias cun las maschinas forestalas. Cun agid digl instrument dil cantun "preservaziun e reparaturas d'avertura" vegnan differentas lavurs da reparatura vid suandontas vias d'uual exequidas els proxims dus onns: Via Run, Via Caischavedra, Via Plaun Menisch, Via Cunel e Via Cavorgia.

8.2.2 Via Run: Nova sligiazion

En collaboraziun cun la meglieraziun funsila han ils uffecis cantunals fatg ina zavrada dallas vias denter meglieraziun ed uual. Aschia settracta ei tier la Via Run d'ina via forestala. Igl uffeci cantunal d'uual e prighels dalla natira ha elaborau in preproject per l'avertura digl uual Run sur Pardi. Ils cuosts approximativs ein calculai cun 9 - 10 milliuns francs. La vischnaunca sa quintar cun rodund 70% contribuziuns. Ina sanaziun dalla Via Run sur il quartier Latis ei buca responsabla e tecnicamein buca ideala. Supplementarmein stuess la via existenta vegnir sanada mintgamai il temps da stad durant 10-15 onns cun la consequenza ch'ella restass serrada. Ord vesta dil forestalesser havess ina via d'uual denter Pardi - Bletschs il grond avantatg ch'ins savess arver in pli grond territori d'uual.

8.3 Turissem

✚ Disposiziuns regulatorias:

- 840 Lescha davart ils dis da ruaus publics (revisiun parziala)
- 932 Lescha d'ustria (revisiun parziala)

8.3.1 Pendicularas Mustér – differents projects

La BD Management Holding AG preveda da dar novs impuls alla destinaziun turistica. In punct essenzial ei da crear novs letgs el resort Catrina per aschia garantir ina pli aulta frequenza el territori da skis. Era meglierar la gastronomia ei ina finamira fetg empermettenta. Sper quellas activitads s'occupeschan las Pendicularas Mustér SA cun in project per indrezs d'ennevar. A basa dil project PSG2020 examineschan las Pendicularas ina colligiazion denter Parlet sur Cungieri cun Sedrun. Divers projects pretendan ina revisiun parziala dalla planisaziun locala, la quala vegn suttamessa ils 29 da november 2015 alla populaziun per decisiun. En connex cul project dil resort Catrina sco era per augmentar la segirtad en cass da malaura, vegn il tschancun denter il Sax ed il stradun Via Alpsu sanaus e parzialmeins renaturalisau. Cunquei ch'ils rempars ei causa communal, vegn la vischnaunca cun resalva dil consentiment dils organs cumpetents a separticipar essenzialmeins vid ils cuosts. La cumpart dalla vischnaunca vegn taxada sco contribuziun al project.

8.3.2 Claustra Mustér

Ils 18 d'october 2015 ha il pievel concediu ina contribuziun dad 1 milliun francs vid la sanaziun dalla baselgia claustrala da s. Martin. Quei importo ei pagabels enteifer 10 onns, pia annualmeins frs. 100'000.--.

8.3.3 Parc Adula

Ils iniziants dil Parc Adula han per finamira da crear il pli grond parc naziunal svizzer che cumpeggia ils cantuns Grischun e Tessin (territori Péz Adula). Il project ei multicultural cun tschun regions, 20 vischnauncas e cun ils lungatgs romontsch, talian, e tudestg. Il Parc Adula secumpona d'ina zona da coc, nua ch'il nez ei fetg restrenschiu. Ella zona circumdonta (territori vischnaunca da Mustér) ei il svilup buca restrenschiu ed il label munta per il territori cumpigliu in augment da valor. La suprastanza communal sustegn il project pil Parc Adula. Naven dils 9 da november 2015 entochen igl 1. da fevrer 2016 vegn la charta (cun la documentaziun) exponida ellas vischnauncas. Enteifer quei temps sa la populaziun s'exprimer. La votaziun all'urna ha liug el decours da 2016.

9. Edifecis comunals

✚ Disposiziuns regulatorias:

- 935 Lescha davart igl encurir cristallas e mineralias ed il lavar aur

9.1 Casa da scola nova

Cun conceder il credit per la planisaziun casa da scola nova ha il cussegl da vischnaunca possibilitau d'instradar la procedura da submissiun pil project da baghegiar. Muort l'analisa dallas finanzas ha la suprastanza communal spitgau d'instradar la procedura interrutta. Suenter la decisiun dil cussegl da vischnaunca da cuntinuar strategicameins sin la via proponida dalla suprastanza, vegn era cuntinuau ladinameins cun la procedura d'eruir il team da planisaziun.

Investiziuns da varga treis milliuns francs ein previ per la sanaziun dalla part scola nova. Quella investiziun pren risguard sin la pusseivladad da crear ina scola intercomunala per las vischnauncas vischinontas.

10. Ponderaziuns finalas

Il program d'actividad cuntegn differents projects che han buca anflau plaz el program d'investiziun dils proxims tschun onns. Gest tenor situaziun ed actualitad d'ina singula investiziun sto il gremi competent decider individualmein. Da niev cuntegn il program d'actividad mo projects en realisaziun ni planisai. Ils ulteriurs projects gia realisai ein vegni strihai. Cheutras ei il program pli surveseivels ed el ei aschia meglia applicabels.

Proposta

Sebasond sin las expectoraziuns precedentas

propona

la suprastonza communal al cussegl da vischnaunca da prender enconuschientscha dil program d'actividad 2013 – 2016.

Suprastonza communal Disentis/Mustér

Il president:

Francestg Cajacob

Il canzlist:

Andri Hendry

Disentis/Mustér, ils 4 da november 2015

me1533_Program d'actividad 2013-2016